

Islam

Islam (arap. islam: predanost Bogu), monoteistička svjetska religija nastala u Arabiji u VII vijeku. Utemeljio ju je Muhamed, a njeni sledbenici nazivaju se muslimani. Pripada tipu objavljene i pravne religije. Islam označava religiju (din), stav predanosti Bogu (iman) i civilizaciju (ovozemaljsko uređenje zajednice po islamskim zakonima). Islamska era počinje 622. godine kad [Muhamed](#) sa svojim pristalicama bježi iz Meke u Medinu (hidžra).

Izvor

Islam nastaje u VII vijeku u polunomadskom politeističkom društvu Arabijskog poluostrva, gdje je već bilo gradova s trgovačkom elitom. Karavani iz Meke i Jathriba (Medina) trguju sa Sirijom i Palestinom, koje su onda bile unutar hrišćanskog Vizantijskog carstva. Na sjeveroistoku je zaratustrističko Persijsko carstvo, na jugu nestorijanski Jemen, a na zapadu, s one strane Crvenog mora, monofizitska Etiopija. U Medini i nekim drugim arapskim gradovima živjele su dobro organizovane jevrejske grupe.

Islam će od judaizma i hrišćanstva preuzeti strog i radikalni monoteizam, nešto od gnostičkog učenja, a od predislamske arapske religije (džahilijet) zadržati neke moralno-pravne propise i običaje (klanska solidarnost, poligamija, svetište Kaba). Uprkos tim složenim uticajima, islam će se oblikovati kao originalna religija, plod arapskog religijskog iskustva. Četiri su izvora islama:

1. Kuranska objava (Qur'an)
2. Muhamedovi zakoni i praktični primjeri (suna)
3. Jednodušna saglasnost velikih islamskih zakonodavaca (idžma)

4. Teološko razmišljanje, logično vođenje po analogiji (kijas)

Kuran (kara'a - čitati, kazivati) za muslimane je riječ Božja koju je anđeo Gabrijel (Džibril) prenio preko proroka Muhameda, poslednjeg u nizu biblijskih proroka. Kuran se predstavlja kao „najnoviji savez“. Opsežni tekst je kompiliran u vrijeme vladavine prvih nekoliko kalifa a varijante su zabranjene. Podijeljen je u 114 poglavlja koja se nazivaju surama i koja sadrže različit broj stihova. Poglavlja nisu raspoređena hronološki niti tematski, već prema dužini, od najdužih do najkraćih. Dvije najveće teme Kurana su jedinstvenost i moć Božja i priroda i sudbina ljudi u odnosu sa Bogom. Bog je jedini stvoritelj univerzuma, ljudi, i duhova, blagotvoran i pravedan. Njemu su data opisna imena kao što su Sveznajući i Svemoćni. Ljudska bića su Božji robovi i svojom slobodnom voljom ona često neće slušati Božje zapovijesti, jer ih može iskušavati pali anđeo Iblis (Satana) koji je sopstveni pad prouzrokovao time što je odbio da se pokloni Adamu (2:31-33). Na dan dolazećeg suda, svi će ustati iz mrtvih, biće izvagani i poslani u raj ili u pakao, za vječna vremena. Kuran takođe uključuje i iznova tumačene pripovijesti iz hebrejske Biblije, kao što su kazivanja o Adamu i Evi, Josifovim avanturama i Avramovom monoteizmu.

Vjerovanje

Islamsko vjerovanje sadrži šest temeljnih vjerskih istina, koje vjernik prihvata slobodovoljno i u njih čvrsto vjeruje:

1. Vjerovanje u jednoga Boga (Allah), Tvorca i Nestvorenog, svemogućeg i milosrdnog, koji je slao objave preko poslanika svim ljudima.

2. Vjerovanje u anđele (meleke). Neki od njih su: Džibril, Mikil, Melek smrti i Israfil. Oni su vjerni Allahu i izvršitelji njegovih naredba; anđeli pomažu vjernicima protiv zla i slave Boga. Suprotnost anđelima je iblis. Iblis (šejtan) navlači ljude na činjenje loših djela.

3. Vjerovanje u sve četiri pisane objave, koje su objavljene

poslanicima: Davidu, Musi, Isi i Muhamedu (David - Zebur, Musa - Tevrat, Isa - Indžil i Muhamed - Qur'an).

4. Vjerovanje u poslanike, za koje se zna da su poslani od Boga. U Qur'an-u ih ima dvadeset pet, a najpoznatiji su: Adem, Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhamed.

5. Vjerovanje u Sudnji Dan; Dan kada će ljudi odgovarati za učinjena djela, bila dobra ili loša.

6. Vjerovanje u predodređenje (kader)

Džihad

Kolektivnom obavezom muslimana smatra se i učešće u džihadu (arapski: životna borba), za opstanak muslimana i njihove vjere. Džihad je svaki trud u ime Boga, tj. na Božijem putu. Džihada ima četiri vrste:

Džihad sa samim sobom radi ustrajnosti na činjenju dobrih djela i klonjenju od zabranjenih.

Džihad protiv šejtana (sotone), odupiranjem čovjeka njegovom zavođenju.

Džihad protiv grešnika rukom i savjetom u smislu hadisa: „ko od vas vidi nešto što ne valja, neka ga suzbije rukom, a ako ne mogne rukom onda jezikom“.

Džihad oružjem za odbranu vjere, časti, života i imetka.

Bogopoštovanje

Po islamskom učenju čovjek je religiozno biće, jer ne postoji nijedan čovjek na svijetu a da u nešto ne vjeruje. To se ogleda čitavim životom vjernika, a na poseban način u bogopoštovajućim djelima (ibada). To čini ovozemaljski život (muamalat), gdje svaki musliman mora imati dobre međuljudske odnose sa svima ljudima.

Stoga, sve što je dobro i pozitivno Islam prihvata, a sve što je lose kategorički odbacuje.

U islamu je pet bogoštovačkih dužnosti, pet stupova (arkan) islama:

1. Ispovijest vjere (kelime i sehadet) - Izgovaranje: „Nema

drugog Boga, osim Allaha; a Muhamed je Božiji rob i Božiji poslanik“.

2. Obredna molitva (salat ili namaz) - Kojom se vjernik približava Bogu, u toku jednog dana postoji pet molitvi.

3. Ramazanski post (saum) - Uzdržavanje od jela, pića, pušenja, seksualnih odnosa i nepriličnog govora od zore do zaslaska sunca u toku ramazana, koji traje trideset dana.

4. Obavezni vjerski doprinos (zekat) - Imućni muslimani dužni su od viska svoje imovine udijeliti 2,5% za potrebe: siromašnih, učenika, bolesnika, starih i iznemoglih.

5. Hodočašće u Meku (hadž) – jednom u životu za onoga ko je u stanju.

Islamski kalendar ima 12 lunarnih mjeseci. Petak (jevmul-džuma) je molitveni dan, kada mujezin s minareta (danas preko razglasa) poziva vjernike u džamiju. Tamo imam predvodi zajedničko klanjanje i drži govor (hutba).

Glavni muslimanski blagdani/praznici su: Ramazanski bajram (Id al-Fitr) i Kurban-bajram (Id al-Adha).

Moral

Premda Kuran sadrži osnovno načelo zakona (činiti dobro, a izbjegavati zlo) pa i postavku da ljudska djela vrijede po nagonu i unutrašnjem stavu, islam je tipično pravna religija. Pородične, društvene i bogopoštujuće odnose detaljno propisuje šerijatsko pravo. Šerijat znači put k Bogu, Božji zakon, a on ima četiri izvora (Kuran, suna, idžma i kijas). Šerijatsko pravo obuhvata pet kategorija:

1. Ono što je Alah naredio.
2. Ono što je samo preporučio, ali nije propisao.
3. Ono što je ostavio neodređenim.
4. Ono što je uklonio, ali nije izričito zabranio.
5. Ono što je izričito zabranio.

Pravo tumače uleme, a u praksi po njemu sude kadije. Od VII do IX vijeka razvija se islamska pravna teorija (fikh) sa svoje četiri pravne škole (mezheb): malikitska (malikizam), hanefitska

(hane-fizam), safijitska (safijizam) i hanbelitska (hanbelizam) škola.

U XIX i XX vijeku šerijatsko pravo doživljava krizu u susretu sa zapadnjačkim laičkim društvom i građanskim pravom. U islamskim zemljama danas je šerijatsko pravo uglavnom zadržano na području porodičnog prava (većina zemalja), negdje je zamijenjeno građanskim pravom (Turska), a u nekim je zemljama na snazi u cjelosti (Saudijska Arabija).

Islamska zajednica (uma)

Uma se okuplja oko jedinstvenog, dogmatskog, bogoštovnog i pravnog ustava. Jedinstvo i raznolikost dva su komplementarna obilježja te religijske zajednice. Jedinstvo proizlazi iz jednostavnog i obuhvatnog dogmatskog i bogopoštovnog ustava, raznolikost iz različitih jezičkih, kulturnih i etničkih zajednica u koje se islam uklopio u prostoru i vremenu. Uma je nastala 622. u Medini kao religijska i politička zajednica, u kojoj se vjersko i društveno, bogopoštovano i svjetovno duboko isprepliću. Muhamed je Božji poslanik (prorok), ali i državnik, vojskovođa i diplomata. Izvor političke vlasti nije javno mišljenje, dogovor i ugovor prema njemu, već Alah koji je za to ovlastio svog poslanika. To jedinstvo religijskog i političkog kroz istoriju će obilježiti Umu i u susretu sa zapadnjačkim društvom, gdje se to dvoje razlikuje i razdvaja, nametnuće muslimanima ozbiljne probleme. U islamu nema klera u hrišćanskom smislu, već se upućenom svešteniku povjerava određena vjerska služba (mujezin, imam, hatib, muftija). Kako je u središtu islama šerijat i šerijatsko pravo, glavni vjerski službenici su pravници teolozi (ulema). U islamskim zemljama (dar-ul-islam) je muftija u skladu sa šerijatskim pravom rješavao slučaj i donosio rješenje, a kadija ga sprovodio u praksi. Kalif je bio više svjetski i politički zaštitnik islama, a ne vrhovni vjerski poglavar u užem smislu te riječi. Džamija je ne samo bogomolja (kultno mjesto) već i ustanova, u čijem je sklopu vjerska škola (mekteb, medresa) i biblioteka (kutubhana).

Islamska zajednica na samom svom početku (druga polovina VII vijeka) podijelila se na sunite, haridžite i šiite. Premda je povod bio borba oko kalifata, ogranci su se s vremenom izdiferencirali pravno i dogmatski. Uz Qur'an suniti prihvataju još tri izvora islama i šerijatskog prava (sunu, idžmu i kijas). Šiiti osporavaju treći izvor (idžma) i naglašavaju ulogu ličnog istraživanja (idžtihad). Zbog naglašavanja subjektivnog mišljenja religijskog iskustva, šiiti su se dalje raščlanjivali na pojedine sekte (duodecimiti, septimiti, ismailiti, karmati, muteziliti). Novije sekte šiitskog porijekla su ahmadizam i babizam. Čuvajući zajednički dogmatski i bogopoštujući okvir, sunizam se raščlanjuje na pravne škole i derviške redove. Suniti čine većinu (90%) u islamu, šiiti manjinu (10%).

Za života Muhameda (medinska država) islam se proširio čitavim Arapskim poluostrvom, bilo vojnim pobjedama, bilo taktičkim pridobijanjem beduinskih plemena. Za četvoro prvih kalifa (632-661) vojnim osvajanjem se proširio u Siriju, Palestinu, Irak, Persiju, Zakavkazje, Egipat i sjevernu Afriku (zlatno doba islama). Za vrijeme omejidskih (661-750) i abasidskih (749-1258) kalifa osvojena je berberska Afrika i Španija, a na istoku djelovi Indije i centralne Azije. Osmanlije su proširili islam u Maloj Aziji i po Balkanu. No, islam se nije širio samo vojnim osvajanjem već i posredstvom trgovaca i sufijskih bratstva (derviški redovi). Trgovački karavani proširili su ga crnom Afrikom, a pomorski trgovci (VIII-XV vijek) jugoistočnom Azijom (Malezija, Indonezija, južni Filipini).

Savremeni islamski svijet obuhvata pet kulturoloških zona: arapsku (arapske zemlje i narodi), tursku (Osmanlije, Azerbejdžanci, Turkmeni i drugi), iransko-indijsku (Iran, Avganistan, Pakistan, Bangladeš, muslimani u Indiji), malezijsku (Malezija i Indonezija) i crno-afričku (Eritreja, Nigerija, Sudan i drugi) zonu. Na tom raznolikom supstratu islam je vjekovima razvijao bogatu, raznovrsnu i u isto vrijeme jedinstvenu islamsku civilizaciju. U XIX i XX vijeku u islamskom svijetu dolazi do istovremene težnje prema panislamizmu (političko, gospodarsko i duhovno

jedinstvo islamskih zemalja i naroda) i prema nacionalizmu (stvaranje posebnih država na jezičkoj, kulturnoj i historijskoj podlozi).

Islamsko društvo u XX vijeku nije bilo imuno ni prema uticaju socijalističke i komunističke ideologije. Osim toga, postoji težnja povratka izvorima islama i istovremeno nastojanje da se islam prilagodi modernom vremenu (reformizam).

Broj muslimana danas je teško procijeniti zbog velikog raspona u kojem se kreću objavljene brojke (od 950 miliona do 1,6 milijardi), no, smatra se da je brojka od 1,5 milijardi najbliža realnosti. To čini četvrtinu svjetske populacije. Oko 30% muslimana svijeta živi na indijskom poluostrvu, 18% u arapskim zemljama, 20% u podsaharskoj crnoj Africi, 17% u jugoistočnoj Aziji, prvenstveno u Indoneziji i Maleziji. Skoro 10% muslimana živi u Kini i zemljama centralne Azije, isto toliko u Iranu i Turskoj. U Evropi živi oko 40 miliona muslimana, prvenstveno na Balkanu u evropskom dijelu Rusije i zemljama zapadne Evrope.

Reference

Gopal Jaya – „Gabriels Einflüsterungen - Eine historisch-kritische Bestandsaufnahme des Islam“

Kermani Navid – „Dynamit des Geistes: Martyrium, Islam und Nihilismus“

Wikipedia: Islam